

Datum
2018-04-19CENTRALA FÖRVALTNINGEN
Beredskapssamordnare Rickert Olzon
0224-74 78 91
rickert.olzon@sala.se

Handlingsplan för arbete mot våldsbejakande extremism

Sammanfattning

Denna handlingsplan syftar till att fastställa en dokumenterad struktur för Heby kommuns arbete mot våldsbejakande extremism. Verksamheten är i mångt och mycket redan i funktion, men ska nu få en mer formaliserad grund.

Heby kommun utser en funktion som samordnare mot våldsbejakande extremism, med tydligt mandat att leda och samordna kommunens arbete mot våldsbejakande extremism.

Befintliga strukturer som t ex SoPoFriSko bör användas i detta arbete.

En aktuell lokal lägesbild tas fram regelbundet, genom en väl fungerande och kontinuerlig samverkan med aktörer såväl inom kommunen som med externa aktörer.

Kommunens personal som kan komma i kontakt med denna problematik ska ges relevant kompetensutveckling.

Kommunen ska se till att såväl anhörigas roll, som betydelsen av genusperspektivet, beaktas i arbetet.

För att uppnå styrning mot bästa möjliga effekt och lokal anpassning, ska arbetet mot våldsbejakande extremism utvärderas och följas upp regelbundet.

Syfte och bakgrund

Syftet med denna handlingsplan är att öka kunskapen om begreppet våldsbejakande extremism samt beskriva hur det kommunövergripande arbetet mot våldsbejakande extremism ska byggas upp och bedrivas i Heby kommun. Målet för arbetet är att minimera riskerna för att kommuninvånare ska lockas in i våldsbejakande extremism.

Våldsbejakande extremism är ett samlingsbegrepp för rörelser, ideologier eller miljöer som inte accepterar en demokratisk samhällsordning och som främjar

våld för att uppnå ett ideologiskt mål. Man väljer därför som regel att ställa sig utanför samhällets etablerade demokratiska rättsordning.

Det är inte minst den svartvita världsbilden, med enkla svar på svåra frågor som attraherar dem som fångas av extremistkretsar. Att de demokratiska krafterna utmanar denna förenklade världsbild är därför en grundläggande metod för brottsförebyggande.

Att förebygga förekomsten av våldsbejakande extremism är av avgörande betydelse för att förhindra att odemokratiska krafter får fäste i samhället. För att göra detta, krävs ett väl fungerande och långsiktigt samarbete mellan de aktörer som på olika sätt berörs av frågan. Det handlar både om offentliga verksamheter såsom skola, kultur- och fritidsverksamhet, socialtjänst, övriga kommunala verksamheter, arbetsförmedling, migrationsverket, polis och säkerhetspolis samt näringsliv och aktörer inom civilsamhället såsom idrottsföreningar, ungdomsorganisationer och religiösa samfund.

Det är angeläget att se ungdomar som är på väg att radikaliseras, att få dem att se sig själva som en del av samhället och att vi kan skapa en relation till dem och föra dialog. Därför har skola och fritidsgårdar en viktig roll genom att lyssna på ungdomars åsikter, diskutera och stimulera dem till att studera vidare och fördjupa och bredda sin kunskap. På så sätt kan unga människor själva ompröva sina idéer, istället för att pådyvlas vad som är rätt och riktigt.

Vissa ungdomar söker spänning. Detta kan kanaliseras på annat sätt än genom våldsamt extremism. Att erbjuda mer fartfyllda aktiviteter har prövats med goda resultat, vilket bidrar till engagemang och nya sociala kontakter.

Det finns också goda exempel på företagare som tagit sig an ungdomar i extremistkretsar och erbjudit vuxet mentorskap, praktik och jobb.

För att motverka uppkomsten av radikaliserade sammanhang som är våldsbejakande, behöver kommunen och andra myndigheter bedriva ett samordnat arbete. Därför ska kommunen utse en kommunal samordnare mot våldsbejakande extremism.

Samordnaren ska se till att det bedrivs ett förebyggande arbete i form av kunskapspridning och kunskapsfördjupning inom de kommunala verksamheter som kan komma i kontakt med berörda personer.

Vidare ska samordnaren verka för att kommunen bedriver ett informationsarbete om ett demokratiskt synsätt.

Samordnaren ska även aktivt samverka med polisen, säkerhetspolisen, regeringens nationella samordnare mot våldsbejakande extremism och andra myndigheter som arbetar med dessa frågor.

Våldsbejakande radikalisering

Det går inte att peka ut någon enskild profil på individer som dras till våldsbejakande extremism. Våldsbejakande radikalisering beror ofta på ett samspel av olika faktorer. Begreppet våldsbejakande radikalisering syftar här till den process då en person eller grupp börjar främja olagligt våld i politiskt eller ideologiskt syfte.

Främjandet kan handla om att uppmana andra till att utföra våldshandlingar och attentat, ge logistiskt och finansiellt stöd till terroristgrupper eller att delta i planering, förberedelse och genomförande av terrorattentat. Våldsfrämjande radikaliserings måste inte leda till terrorism, utan kan sluta i andra allvarliga våldsbrott och otillåten påverkan.

Våldsfrämjande radikaliserings går att urskilja i skilda religiösa och kulturella sammanhang både historiskt och i nutid. Oftast beror våldsfrämjande radikaliserings på tre generella grundläggande komponenter.

1. Det finns upplevda orättvisor eller kränkningar, vilka kan ha en reell grund.
2. Det finns också en våldsförespråkande ideologi som pekar på orättvisor, ger sin förklaring till orsaken och vad som bör göras för att åtgärda orättvisorna.
3. Slutligen krävs också ett socialt sammanhang där ideologin anammas.

Dessa tre komponenter kombineras på unika sätt hos individer och har varierande betydelse.

Vissa personer som går med i våldsfrämjande grupper söker efter spänning och gemenskap, andra är mer ideologiskt intresserade och vissa hamnar i våldsfrämjande grupper eftersom flera i deras familj eller sociala närmiljö redan är våldsfrämjande. Ibland finns en karismatisk ledare som genom undervisning och mentorskap driver på radikaliserings. I vissa fall försöker etablerade terrornätverk aktivt rekrytera personer. Ofta radikaliserar dock personer varandra utan tydliga ledare.

Radikaliserings sker ofta via sociala kontakter, men även genom föreläsningar och propaganda. Mycket av detta sker i dag via sociala medier och andra delar av internet. Ideologins betydelse varierar mellan individer, den kan inspirera till och stärka avsikten att delta i terrorism, men den kan även fungera som legitimering av ett våldsamt beteende som till stor del har andra orsaker.

En individ som ägnar sig åt våldsbejakande extremism kan vara våldsbenägen, men kan också undvika att själv använda våld och koncentrera sig på att andra gör det. Våldet anses vara en legitim metod för att påverka samhället och demokratiska lösningar förkastas.

Extremistmiljöerna på höger-vänsterskalan utgör inte politiska rörelser i traditionell mening, utan kan mer beskrivas som ungdomsföreteelser, där gemensamma yttre attribut som ålder, vänskap, klädstil och musik utgör grund för sammanhållningen, i minst lika hög grad som ideologin.

För att motverka våldsfrämjande radikaliserings krävs en samlad insats från samhället. Det behövs utbildning och spridande av kunskap, dialog och samverkan mellan olika aktörer i samhället, såväl som riktade åtgärder och stöd till personer som redan hamnat i våldsfrämjande extrema miljöer.

Det förebyggande arbetet är mer omfattande än att enbart motverka att personer blir terrorister eller stödjer terroristbrottslighet. Ytterst handlar det om att upprätthålla demokratiska värden. Arbetet mot radikaliserings och rekrytering rör komplexa förhållanden och måste påbörjas långt innan det blir aktuellt att

motverka ett planerat brott. Här behövs insatser från såväl brottsförebyggande myndigheter som från andra samhällsaktörer.

Det arbete som utförs på lokal nivå - i kommuner, skolor och samfund runtom i landet - för att motverka att individer radikaliseras är av stor betydelse för att terrorism ska kunna motverkas i ett tidigt skede. Regeringens nationella samordnare mot våldsbejakande extremism uppmanar till förbättrad samverkan mellan myndigheter, kommuner och organisationer i syfte att motverka radikalisering och våldsbejakande.

Bakgrundsfakta

De inriktningar av våldsbejakande extremism som för närvarande förekommer i det svenska samhället kan man i huvudsak dela upp i tre olika kategorier. Högerextremism inom s.k. vit makt-miljö, vänsterextremism även kallad den autonoma miljön samt islamistisk extremism.

Vit makt-miljö

Vit makt-miljön består av individer, grupper och organisationer som vill ha ett auktoritärt styre och en nationell gemenskap baserad på etnicitet.

Vit makt-miljön präglas av en föreställning om att människor kan delas in i olika raser – och att det de kallar den vita rasen är överlägsen de övriga. Även om flera av aktörerna tonat ned rastänkandet, till exempel genom att ersätta termen "ras" med begreppet kultur, är principen densamma, då kulturen anses vara medfödd och omöjlig att förändra.

Ytterligare några menar att de föreställda människoraserna – och kulturerna – är likvärdiga, men att de inte har samma existensberättigande i Sverige. Dessutom bör de hållas åtskilda för att bevara sina egenskaper och särdrag. På så vis utgör det mångkulturella samhället ett hot och flera vit makt-anhängare anser att Sverige är "ockuperat av främmande makt", en situation som våra samhällsföreträdare bär skulden till. Synsättet innebär i sin tur bland annat att det är legitimt att använda våldsamma metoder eftersom det sker i "självförsvar".

Den autonoma miljön

Inom den s.k. autonoma miljön finns individer, grupper och nätverk som verkar för ett klasslöst och ekonomiskt jämlikt samhälle.

De ideologiska utgångspunkterna varierar, men gemensamt för dem är uppfattningen om att den s.k. upplevda fascismen måste motarbetas i alla dess former. Begreppet fascism används i bred bemärkelse och omfattar så gott som alla typer av samhällliga orättvisor och finns på alla samhällets nivåer, till exempel i form av orättvisor mellan rika och fattiga och mellan män och kvinnor.

För många anhängare inbegriper alla former av hierarkier någon form av förtryck. Det innebär bland annat att aktörerna organiserar sig i platta och nätverksliknande strukturer och att verksamheten ofta genomförs i form av aktioner som i sin tur kan vara delar av större kampanjer. Detta gör det möjligt för alla som delar miljöns värdegrund och som sympatiserar med en viss fråga att engagera sig i kampanjens namn, oavsett gruppstillhörighet, vilket i sin tur leder

till att enskilda personer kan vara engagerade i flera olika konstellationer samtidigt.

Religiöst betingad extremism – Islamistisk extremism

De pågående konflikterna i Mellanöstern har under de senaste åren varit den i särklass mest drivande faktorn bakom terrorismen. Ett exceptionellt högt antal svenskar har anslutit sig till sunniextremistiska terroristgrupper verksamma i Syrien och Irak.

Att ansluta sig till en terroristgrupp är allvarligt då personens förmåga och avsikt att utföra terroristattentat kan öka. De flesta som reser är unga män, men sedan 2015 har även antalet kvinnor och barn som rest ökat. Personer som ansluter sig till terroristgrupper kan inspirera andra att ansluta sig eller begå terroristbrott i Sverige. Internet är i denna bemärkelse en betydelsefull kontaktyta och inspirationskälla. Ju fler kontakter som knyts i terrorismsyfte i Sverige och utomlands desto fler fall och svårupptäckta aktörer kommer samhället ha att göra med.

De konflikter som driver terrorismen kommer inte att kunna lösas i närtid. Därför kommer terrorismen inte att minska i världen och detta påverkar naturligtvis hotbilden i Sverige. Personer som ansluter sig till terroristgrupper i andra länder är ofta oerfarna och har ett begränsat kontaktnät och extremistiskt umgänge. De återvänder med stridserfarenhet, upphöjd status och ett brett internationellt kontaktnät. I Sverige skapas nya kontaktytor med mer dynamiska konstellationer av aktörer som följd. Detta innebär expanderande och mer sammanlänkade nätverk med internationell räckvidd.

Terroristaktörer som agerar på egen hand eller i par är mycket svåra att upptäcka. Detta vet terroristerna också. Därför uppmanar flera terroristgrupper sina anhängare till egna initiativ med enkla och tillgängliga medel. Attentat har utförts runtom i världen av ensamagerande terrorister.

Studier av ensamagerande har visat att de ofta avslöjar sina avsikter i förväg på något sätt, exempelvis genom inlägg på sociala medier eller i samtal med närstående. Det är därför viktigt att sådana signaler tas på allvar och förmedlas vidare till Säkerhetspolisen och rättsvårdande myndigheter.

De flesta svenskar som ansluter sig till terroristgrupper är unga män mellan 18 och 30 år, födda i Sverige med minst en förälder född utomlands och saknar eller har låg inkomst. En tredjedel har kriminell bakgrund. Den stora majoriteten reser till Syrien för att ansluta sig till den så kallade Islamiska staten. De som överlever och väljer att återvända har samlat på sig ny kunskap, nya kontakter, sänkt sin våldströskel och kan bli statusgestalt för andra extremister.

Inriktning av det förebyggande arbetet

Den nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism har gett 12 rekommendationer vid upprättandet av lokala styrdokument (bilaga 1, promemoria 2015-12-14). Man förordar en utsedd funktion i den kommunala organisationen som har ett tydligt mandat att ta initiativ, samordna och sammankalla. Centralt är även att beakta hur arbetet mot våldsbejakande

extremism kan inkluderas i kommunens samverkansöverenskommelse med polisen.

Personer som deltar i våldsbejakande extremistisk verksamhet ska primärt hanteras av polisen och säkerhetspolisen. Den utsedda funktionen i kommunen behöver därför etablera en särskild samverkan kring hanteringen av dessa personer.

Kommunen har ansvar för att arbeta förebyggande och med insatser som motverkar våldsbejakande extremism i samverkan med andra aktörer. Det förebyggande arbetet måste bedrivas med långsiktighet.

Generella förebyggande insatser:

Breda insatser som omfattar samhällets alla medborgare framför allt barn och ungdomar. När man arbetar med alla unga, inte bara specifika riskgrupper, kommer några ur riskgrupperna att fångas upp. Ett brett spektrum av yrkesverksamma inom t ex socialtjänst, skola, fritids- och ungdomsverksamhet, förskola, hälsovård och föreningar bedriver ett generellt förebyggande arbete.

Specifika förebyggande insatser:

En mer målinriktad insats mot specifika problem eller unga i de riskgrupper som fångats upp. Insatsen är resursorienterad och siktar på att erbjuda attraktiva alternativ och sysselsättningar. Skolpersonal, socialarbetare, poliser och andra samverkar lokalt på den här nivån.

Individeriktade förebyggande insatser

En insats som riktar sig mot den enskilda individen som har ett riskbeteende. Insatsen går ofta hand i hand med förebyggande insatser mot riskgrupper. Insatsen kan handla om att utreda, anpassa erbjudanden och åtgärder som t ex mentorer, stödpersoner, undervisningsstöd, praktikplats eller arbete. Pedagoger, socialarbetare, mentorer, personal inom psykiatri och sjukvård m fl. är exempel på yrkesgrupper som arbetar med enskilda personer.

Heby kommuns handlingsplan mot våldsbejakande extremism

Arbetet mot våldsbejakande extremism i Heby kommun behöver samordnas på kommunövergripande nivå. **En kommunal samordnare mot våldsbejakande extremism utses**, som blir kommunens centrala kontaktpunkt för statens samordning mot våldsbejakande extremism samt för samverkan i dessa frågor med polisen, säkerhetspolisen, landsting/region, civilsamhälle m.fl. Den centrala funktionen behöver ha ett **tydligt mandat att samordna och leda** kommunens arbete mot våldsbejakande extremism. Samordnaren bör organisatoriskt inordnas i en kommunövergripande säkerhetsorganisation, vilken också behöver utarbetas.

En av rekommendationerna från nationella samordnaren handlar om att använda befintliga samverkansstrukturer i arbetet mot våldsbejakande extremism. **Heby kommun har sedan många år en väl fungerande samverkan mellan polis, socialtjänst, fritidsverksamhet och skola (SoPoFriSko)**. Det kan behövas en översyn av vilka samverkansparter som bör ingå i samverkansstrukturerna och

vilka uppdrag man ska ha, utifrån att man nu inkluderar arbetet mot våldsbejakande extremism.

Civilsamhällets organisationer, som idrottsföreningar, trossamfund och andra ideella organisationer, behöver involveras. Kontinuerlig dialog kan exempelvis vara en del av en lokal samverkansöverenskommelse med det civila samhället. Nationella samordnaren pekar även ut betydelsen av att involvera även kritiska aktörer. Samtal och dialog behöver föras även med parter som har avvikande åsikter. På det sättet vidgas samverkansperspektivet och arbetet präglas av vilja till dialog och respekt för alla aktörer. **Genom väl fungerande och kontinuerlig samverkan kan en aktuell lokal lägesbild tas fram med regelbundenhet.**

Det bedrivs förebyggande arbete inom flera olika områden och på olika nivåer.

Kommunen behöver arbeta kontinuerligt med att definierade grupper av **medarbetare får den kompetensutveckling de behöver** för detta arbete. Många medarbetare inom t ex skola, socialtjänst och fritidsverksamhet behöver ha kunskap och kompetens för att kunna göra sin del av det förebyggande arbetet. Den nationella samordnaren har arbetat fram ett material som heter "Samtalskompassen". Samtalskompassen är ett stöd för att genomföra demokratifrämjande samtal och som pekar på att det krävs tålmod och kunskap för att genomföra dessa samtal med en anda av prestigelöshet. Det är viktigt att den enskilda människan lyfts fram och inte enbart de ideologier som personen förespråkar.

Den nationella samordnaren pekar även ut anhöriga som centrala aktörer. Det är av stor vikt att kommunen beaktar de **anhörigas betydelse i arbetet mot våldsbejakande extremism**. Anhöriga kan spela en stor roll i att motverka radikaliserings, men de kan också vara bidragande till att någon radikaliseras.

Kommunen bör även **beakta genusperspektivet** och dess betydelse för de insatser som man väljer att göra mot våldsbejakande extremism. Många av de män som dras in i våldsbejakande extremism kan av ideologiska skäl motsätta sig jämställdhet och kvinnors lika rättigheter. Den lokala lägesbilden kommer avgöra vilka åtgärder som kan behöva genomföras i det förebyggande arbetet.

Det arbete som bedrivs behöver **följas upp och utvärderas kontinuerligt** för att insatserna ska kunna styras och anpassas till lokala förhållanden och därmed bli så effektiva som möjligt. Den kommunala samordnaren i arbetet mot våldsbejakande extremism ser till att utvärdering, uppföljning och dokumentation genomförs.

Källor:

Nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism
Säkerhetspolisen